

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kaheksas koda)

15. september 2022*

Eelotsusetaotlus – Õiguslane koostöö kriminaalasjades – Direktiiv (EL) 2016/343 – Sütuse presumptsiooni teatavate aspektide ja õiguse viibida kriminaalmenetluses kohtulikult arutelul tugevdamine – Artikli 8 lõige 1 – Süüdistatava õigus viibida kohtulikult arutelul – Süüdistuse poole tunnistaja ülekuulamine ilma süüdistatava kohalviibimiseta – Võimalus menetluse hilisemas etapis heastada õiguse rikkumine – Sama tunnistaja täiendav ülekuulamine – Direktiiv 2013/48/EL – Õigus kaitsjale kriminaalmenetluses – Artikli 3 lõige 1 – Süüdistuse poole tunnistaja ülekuulamine ilma süüdistatava kaitsja kohalviibimiseta

Kohtuasjas C-347/21,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Spetsializiran nakazatelen sadi (kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria) 3. juuni 2021. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 4. juunil 2021, kriminaalasjas järgmise isiku suhtes:

DD,

menetluses osales:

Spetsializirana prokuratura,

EUROOPA KOHUS (kaheksas koda),

koosseisus: koja president N. Jääskinen, kohtunikud M. Safjan (ettekandja) ja M. Gavalec,

kohtujurist: A. M. Collins,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- DD, esindaja: *advokat* V. Vasilev,
- Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek ja J. Vlácil,
- Euroopa Komisjon, esindajad: M. Wasmeier ja I. Zaloguín,

* Kohtumenetluse keel: bulgaaria.

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotluses palutakse tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul (ELT 2016, L 65, lk 1), artikli 8 lõiget 1 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2013. aasta direktiivi 2013/48/EL, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega (ELT 2013, L 294, lk 1), artikli 3 lõiget 1.
- 2 Taotlus on esitatud DD suhtes alustatud kriminaalmenetluses seoses süütegudega ebaseadusliku sisserände valdkonnas.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 2013/48

- 3 Direktiivi 2013/48 põhjendus 54 on sõnastatud järgmiselt:
„Käesoleva direktiiviga kehtestatakse miinimumeeskirjad. Liikmesriigid võivad käesolevas direktiivis sätestatud õigusi laiendada, et tagada kõrgem kaitse tase. [...]“.
- 4 Direktiivi artiklis 1 „Reguleerimise“ on sätestatud:
„Käesolevas direktiivis sätestatakse miinimumeeskirjad, mis käsitlevad kriminaalmenetluse raames kahtlustatava või süüdistatava isiku [...] õigust kaitsjale, õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega.“
- 5 Direktiivi artiklis 3 „Õigus kaitsjale kriminaalmenetluses“ on ette nähtud:
„1. Liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval ja süüdistataval isikul on õigus kasutada kaitsjat nii pika aja jooksul ja sellisel viisil, mis annab asjaomasele isikule võimaluse kasutada oma kaitseõigust otstarbekalt ja tõhusalt.
[...]
3. Õigus kaitsjale hõlmab järgmist:
[...]

- c) liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul on õigus vähemalt sellele, et tema kaitsja viibiks järgmiste uurimis- või tõendite kogumise toimingute juures, kui need toimingud on sätestatud siseriiklikes õigusaktides ja kui kahtlustatav või süüdistatav isik peab asjaomase toimingu juures olema või tal on lubatud seal olla:
- i) äratundmiseks esitamised;
 - ii) vastastamised;
 - iii) uurimiseksperimendid.

[...]“.

Direktiiv 2016/343

- 6 Direktiivi 2016/343 põhjendused 33 ja 47 on sõnastatud järgmiselt:

„(33) Õigus õiglasele kohtulikule arutamisele on üks demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtteid. Kahtlustatava ja süüdistatava õigus viibida kohtulikul arutelul tugineb sellele õigusele ja see tuleks tagada kogu liidus.

[...]

(47) Käesolev direktiiv on kooskõlas [Euroopa Liidu põhiõiguste hartas] ning [Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis] tunnustatud põhiõiguste ja põhimõtetega, nagu [...] õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele, süütuse presumptsioon ja kaitseõigus. [...]“.

- 7 Selle direktiivi artikli 8 „Õigus viibida kohtulikul arutelul“ lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval ja süüdistataval on õigus viibida kohtulikul arutelul.“

Bulgaaria õigus

- 8 Kriminaalmenetluse seadustiku (Nakazatelnno-protsesualen kodeks, edaspidi „NPK“) artikkel 55 näeb ette:

„Süüdistataval on järgmised õigused:

[...]

õigus osaleda kriminaalmenetluses;

[...]

õigus kaitsjale.“

- 9 NPK artikli 94 lõike 1 punktis 8 on sätestatud, et kui asjas tehakse lahend ilma süüdistatava kohalviibimiseta, on kohustuslik, et kaitsja tagab selle isiku kaitse.

10 NPK artikkel 99 näeb ette:

„Kaitsjal on järgmised õigused:

[...]

õigus osaleda kriminaalmenetluses. [...]“.

11 NPK artikli 269 lõike 3 kohaselt võib asja menetleda ilma süüdistatava kohalviibimiseta ainult juhul, kui süüdistatavat ei ole võimalik leida või kui teda on teavitatud asjaolust, et menetlus on võimalik läbi viia ilma tema kohalviibimiseta.

12 NPK artikli 271 lõige 2 sätestab:

„Kohtuistung lükatakse edasi hilisemale kuupäevale, kui istungile ei ilmu:

[...]

2. süüdistatav [...];

3. kaitsja [...]“.

13 NPK artikli 348 lõige 3 on sõnastatud järgmiselt:

„Menetlusnormide rikkumine on oluline, kui:

1. see on kaasa toonud poolte menetlusõiguste piiramise ja seda ei ole kõrvaldatud;

[...]“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

14 DD, kes on Sofia (Bulgaaria) lennujaama piiripolitsei ametnik, anti koos teiste isikutega ebaseadusliku sissērände alaste süütegude tõttu kohtu alla eelotsusetaotluse esitanud kohtus Spetsializiran nakazatelen sadis (kriminaalrajade erikohus, Bulgaaria).

15 Esimesele kohtuistungile, mis toimus eelotsusetaotluse esitanud kohtus 15. oktoobril 2020, ilmus DD koos oma kaitsja VV-ga. Kohtuistungil kuulati muu hulgas ära anonüümne tunnistaja nr 263, keda VV sai küsitleda. Kõnealuse ülekuulamise jätkamine määrati 30. novembrile 2020.

16 VV taotles 27. novembril 2020 ette nähtud kohtuistungil edasilükkamist ja asja läbivaatamise edasilükkamist hilisemale kuupäevale põhjusel, et pärast koroonaviirusega nakatumist ei ole ta veel paranenud.

17 DD esitas 30. novembri 2020. aasta kohtuistungil taotluse lükata asja läbivaatamine tema kaitsja VV puudumise tõttu edasi hilisemale kuupäevale. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kuulas siiski anonüümse tunnistaja nr 263 üle ja mõõnis samas, et sellega rikuti DD õigust kaitsjale ning VV õigust viibida istungil kohal ja osaleda menetluses. Viidates aga 13. veebruari 2020. aasta kohtuotsusele Spetsializirana prokuratura (kohtuistung süüdistatava puudumisel) (C-688/18,

EU:C:2020:94), leidis kohus, et rikkumist saab heastada, kui anonüümne tunnistaja nr 263 uuesti üle kuulata järgmisel kohtuistungil 18. detsembril 2020, selleks et VV saaks viimasele esitada oma küsimused. 30. novembri 2020. aasta kohtuistungil osalenud pooled esitasid nimetatud tunnistajale oma küsimused. Seejärel saadeti VV-le koopia selle ülekuulamise protokollist.

- 18 VV esitas 4., 10. ja 15. detsembril 2020 dokumendid, mis tõendavad tema terviseprobleeme ja asjaolu, et DD oli nakatunud koroonaviirusega, ning palus kahel korral asja läbivaatamine edasi lükata hilisemale kuupäevale.
- 19 Järgmisel kohtuistungil, mis leidis siiski aset 18. detsembril 2020 ilma DD ja VV kohalviibimiseta, kuulus eelotsusetaotluse esitanud kohus üle tunnistaja YARi, kelle ütlused olid DD vastutusele võtmiseks asjakohased, ning märkis taas, et DD-l ja VV-l on võimalik teda järgmisel kohtuistungil küsitleda. DD-le ja VV-le saadeti selle ülekuulamise protokoll koopia.
- 20 Kohtuistung toimus 11. jaanuaril 2021, sellel osalesid DD ja VV. Istungil vaidlustas VV eelotsusetaotluse esitanud kohtu otsuse võtta toimikusse 30. novembri 2020. aasta ja 18. detsembril 2020. aasta kohtuistungitel kogutud tõendid, tuginedes kaitseõiguste rikkumisele. Sellega seoses leidis eelotsusetaotluse esitanud kohus eelkõige, et kuigi nende kohtuistungite läbiviimisega rikuti DD ja VV õigust viibida isiklikult kohal, saab seda rikkumist heastada asjaomaste tunnistajate uuesti ülekuulamisega.
- 21 22. veebruaril 2021 toimunud kohtuistungil oli DD-l ja VV-l võimalus küsitleda anonüümset tunnistajat nr 263 ja tunnistajat YAR. Istungil ei esitanud DD ühtegi küsimust, samas kui VV esitas küsimusi ainult tunnistajale YAR ja teatas, et tal ei ole küsimusi anonüümsele tunnistajale nr 263.
- 22 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et riigisisese õiguse kohaselt rikutakse süüdistatava õigust viibida kohtulikult arutelul ja õigust kaitsjale, kui kogutakse tõendeid eelkõige tunnistajate ülekuulamise teel, ilma et süüdistatav ja tema kaitsja kohal viibiksid. Ilmselge on see, et kõnealust menetlusnormi rikkumist saab heastada üksnes juhul, kui need tunnistajad kutsutakse uuesti kohtusse ning süüdistatavale ja tema kaitsjale antakse võimalus neid küsitleda.
- 23 Riigisiseses õiguses ei ole aga ette nähtud ühtegi sõnaselget sätet tunnistajate uue ülekuulamise olemuse kohta. Kas see on pelgalt täiendav ja sel juhul jäävad toimikusse need ütlused, mille tunnistajad teiste poolte küsimustele andsid eelmisel ülekuulamisel ilma süüdistatava ja tema kaitsja kohalviibimiseta, või on tegemist uue ülekuulamisega, mis asendab eelmist, mida tuleb pidada kehtetuks ja millel ei ole õiguslikku tähendust. Sellisel juhul peaksid eelmisel ülekuulamisel kohal viibinud pooled uuesti esitama küsimused, mille nad siis esitasid. Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et on asjaolusid, mis kinnitavad, et täiendav ülekuulamine on piisav, et heastada põhikohtuasjas kõne all olevate menetlusnormide rikkumine.
- 24 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul nähtub 13. veebruari 2020. aasta kohtuotsusest Spetsializirana prokuratura (kohtuistung süüdistatava puudumisel) (C-688/18, EU:C:2020:94), et kui süüdistatav ei viibinud kohtuistungil, siis ei ole rikutud tema õigust osaleda isiklikult kohtulikult arutelul, mis on sätestatud direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 1, kui tema äraolekul tehtud toiminguid hiljem tema kohalviibimisel korratakse. Nimetatud kohus leiab siiski, et selle nõude ulatus ei ole selge. Täpsemalt palub ta selgitada, kas on vajalik korrata tunnistaja ülekuulamist tervikuna nii, et esiteks peavad pooled, kes viibisid eelmisel korral kohal ja kes olid tunnistajale juba oma küsimused esitanud, esitama uuesti samad küsimused ja teiseks esitab

eelmisel korral puudunud süüdistatav seejärel oma küsimused, või on piisav, et täiendaval ülekuulamisel antakse süüdistatavale ja tema kaitsjale lihtsalt võimalus esitada tunnistajale oma küsimused.

25 Lisaks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas seetõttu, et käesolevas kohtuasjas toimusid 30. novembri 2020. aasta ja 18. detsembri 2020. aasta kohtuistungid ilma VV kohalviibimiseta, on rikutud DD õigust kaitsjale, mis on ette nähtud direktiivi 2013/48 artikli 3 lõikes 1.

26 Neil asjaoludel otsustas Spetsializiran nakazatelen sad (kriminaalasjade erikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas tagatud on süüdistatavale direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikest 1 koostoimes artikli 10 lõikega 1 ja põhjendusega 44 tulenev õigus viibida kohtulikult arutamisel, kui tunnistaja kuulati üle süüdistatava osavõtuta toimunud kohtuistungil, järgmisel kohtuistungil oli süüdistataval aga võimalus seda tunnistajat küsitleda, kuid ta teatas, et tal ei ole küsimusi, või on selleks, et õigus viibida kohtulikult arutamisel oleks tagatud, vajalik selle ülekuulamise täielik kordamine, sealhulgas esimesel ülekuulamisel viibinud poolte esitatud küsimuste kordamine?

2. Kas tagatud on direktiivi 2013/48 artikli 3 lõikest 1 koostoimes artikli 12 lõikega 1 tulenev õigus kaitsjale, kui kaks tunnistajat kuulati üle kahel [süüdistatava] kaitsja osavõtuta toimunud kohtuistungil, kuid kaitsjal oli järgmisel kohtuistungil võimalus mõlemat tunnistajat küsitleda, või on selleks, et õigus kaitsjale oleks tagatud, vajalik mõlema ülekuulamise täielik kordamine, sealhulgas nende küsimuste kordamine, mille esitasid muud pooled esimesel ülekuulamisel, ja lisaks küsimuste esitamise võimaluse andmine mõlemalt eelmiselt kohtuistungilt puudunud kaitsjale?“

27 Sofiyski gradski sad (Sofia linnakohus, Bulgaaria) teavitas 5. augusti 2022. aasta kirjaga Euroopa Kohut, et pärast seadusemuudatust, mis jõustus 27. juulil 2022, on Spetsializiran nakazatelen sadi (kriminaalasjade erikohus) tegevus lõpetatud ning teatud selles kohtus pooleli olevad kriminaalasjad, sealhulgas põhikohtuasi, on sellest kuupäevast alates üle antud Sofiyski gradski sadile (Sofia linnakohus).

Eelotsuse küsimuste analüüs

28 Oma küsimustega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2016/343 artikli 8 lõiget 1 ja direktiivi 2013/48 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui liikmesriigi kohus peab selleks, et tagada süüdistatava õigus viibida kohtulikult arutelul ja õigus kaitsjale, süüdistuse poole tunnistaja täiendavalt üle kuulama, kuna oma tahtest sõltumatutel põhjustel ei saanud süüdistatav ja tema kaitsja osaleda selle tunnistaja eelmisel ülekuulamisel, siis on piisav, et süüdistatav ja tema kaitsja saavad seda tunnistajat vabalt küsitleda, või kas kõnealune täiendav ülekuulamine peab seisnema sama tunnistaja eelmise ülekuulamise täies ulatuses kordamises, mis toob endaga kaasa eelmisel ülekuulamisel sooritatud menetlustoimingute kehtetuse.

29 Esiteks tuleb meenutada, et direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 1 on ette nähtud, et liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval ja süüdistataval on õigus viibida kohtulikult arutelul.

- 30 Selle direktiivi põhjenduse 47 kohaselt austatakse direktiivis põhiõigusi ja põhimõtteid, mida tunnustatakse põhiõiguste hartas ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis (edaspidi „EIÕK“), kaasa arvatud õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, süütuse presumptsioon ja kaitseõigus.
- 31 Selle direktiivi põhjendusest 33 tuleneb nimelt, et kahtlustatava ja süüdistatava õigus viibida kohtulikult arutelul põhineb õigusel õiglasele kohtulikule arutamisele, mis on sätestatud EIÕK artiklis 6, millele vastavad – nagu on täpsustatud selgitustes põhiõiguste harta kohta (ELT 2007, C 303, lk 17) – harta artikli 47 teine ja kolmas lõik ning artikkel 48. Euroopa Kohus peab seega tagama, et tõlgendusega, mille ta viimati nimetatud sätetele annab, oleks tagatud kaitse tasemel, mis ei ole vastuolus EIÕK artiklis 6 – nagu Euroopa Inimõiguste Kohus on seda tõlgendanud – tagatud kaitse tasemega (vt selle kohta 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Gambino ja Hyka, C-38/18, EU:C:2019:628, punkt 39 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 32 Sellega seoses tuleneb Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast, et avaliku kohtuistungil korraldamine on üldpõhimõte, mis on sätestatud EIÕK artiklis 6. See põhimõte on eriti tähtis kriminaalõiguse valdkonnas, kus menetlus peab üldjuhul toimuma esimese astme kohtus, mis vastab täielikult EIÕK artikli 6 nõuetele ja kus õigussubjekt võib õiguspäraselt nõuda, et ta „kuulataks ära“ ja et tal oleks eelkõige võimalus esitada suuliselt oma vastuväited, kuulata teda süüstatava tunnistaja ütlusi, tunnistajaid küsitleda ja riskküsitleda (vt selle kohta EIK 23. novembri 2006. aasta otsus Jussila vs. Soome, CE:ECHR:2006:1123JUD007305301, punkt 40, ja EIK 4. märtsi 2008. aasta kohtuotsus Hüseyin Turan vs. Türgi, CE:ECHR:2008:0304JUD001152902, punkt 31).
- 33 Samuti nähtub Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast, et konventsiooni osalisriikidel on ulatuslik vabadus valida, missugused vahendid võimaldavad nende kohtusüsteemidel täita EIÕK artiklis 6 sätestatud nõudeid seoses süüdistatava õigusega osaleda kohtuistungil, kusjuures riigisisese õiguse ja praktikaga ette nähtud menetlustoimingud peavad olema tõhusad, kui süüdistatav ei ole loobunud kohtusse ilmumisest ja enda kaitsmisest ega kavatsenud õigusemõistmisest kõrvale hoida (vt selle kohta EIK 1. märtsi 2006. aasta kohtuotsus Sejdivic vs. Itaalia, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, punkt 83).
- 34 Mis puudutab konkreetsemalt EIÕK artikli 6 lõike 3 punktis d ette nähtud õigust lasta kohale kutsuda tunnistajaid ja neid küsitleda, siis on Euroopa Inimõiguste Kohus otsustanud, et selles normis on sätestatud põhimõte, mille kohaselt tuleb enne seda, kui süüdistatav on võimalik süüdi mõista, esitada talle avalikul kohtuistungil üldjuhul kõik süüstatavad tõendid, selleks et toimuks võistlev menetlus. Kõnealusest põhimõttest lubatakse erandeid teha üksnes siis, kui järgitud on kaitseõigusi, mis üldjuhul nõuavad, et süüdistatavale antakse kohane ja piisav võimalus tema vastu esitatud süüstatavate ütluste vaidlustamiseks ning ütlusi andnud isikute küsitlemiseks nii ütluste andmisel kui ka hilisemas etapis (vt selle kohta EIK 15. detsembri 2011. aasta kohtuotsus Al-Khawadja ja Tahery vs. Ühendkuningriik, CE:ECHR:2011:1215JUD002676605, punkt 118, ning EIK 23. märtsi 2016. aasta kohtuotsus Blokhin vs. Venemaa, CE:ECHR:2016:0323JUD004715206, punkt 200).
- 35 Seda kohtupraktikat arvestades tuleb tõdeda, et kuigi süüdistuse poole tunnistaja ülekuulamisega kohtuistungil, mis toimub ilma süüdistatava kohalviibimiseta tema tahtest sõltumatutel põhjustel, on rikutud selle isiku õigust viibida kohtulikult arutelul, mis on sätestatud direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 1, ei ole selle sättega vastuolus see, kui kõnealune rikkumine heastatakse sama menetluse hilisemas etapis. Euroopa Kohus on nimelt otsustanud, et isikut, kelle taotlusel on tema juuresolekul korraldatud toiminguid, mis tehti kohtuistungil, millel see isik ei saanud osaleda,

ei saa käsitada kohtulikult arutelult puudununa (13. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Spetsializirana prokuratura (kohtuistung süüdistatava puudumisel), C-688/18, EU:C:2020:94, punkt 48).

- 36 Selleks et tagada õigus õiglasele kohtulikule arutamisele ja kaitseõigused, tuleb süüdistuse poole tunnistaja uuesti üle kuulata siiski tingimustel, mis annavad süüdistatavale kohase võimaluse süüdistatavaid ütlusi vaidlustada ja ütlused andnud isikut küsitleda.
- 37 Selleks piisab, kui viia läbi täiendav ülekuulamine, mille käigus on süüdistataval võimalus vabalt tunnistajat küsitleda, ilma et oleks vaja ilma tema kohalviibimiseta toimunud ülekuulamist tervikuna korrata, sest eelmises punktis esitatud nõudeid arvestades ei näi sellel ülekuulamisel tehtud menetlustoimingute kehtetuks tunnistamine vajalik.
- 38 Siiski on oluline, et süüdistatavale oleks enne täiendavat ülekuulamist edastatud protokoll koopia süüdistuse poole tunnistaja ülekuulamisest, mis toimus ilma süüdistatava kohalviibimiseta. Nimelt ainult tingimusel, et süüdistatav on teadlik tunnistaja ülekuulamise sisust ja käigust kõnealusel eelmisel ülekuulamisel, on süüdistataval võimalik olenevalt olukorrast küsitleda tunnistajat sellel ülekuulamisel tehtud avalduste põhjal.
- 39 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et DD ei saanud tervislikel põhjustel osaleda 18. detsembril 2020 toimunud kohtuistungil, kus tunnistaja YAR üle kuulati. DD-le edastati siiski selle ülekuulamise protokoll koopia ja tal oli seejärel võimalus seda tunnistajat vabalt küsitleda hilisemal kohtuistungil, mis toimus 22. veebruaril 2021. Järelikult, kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu kontrolli tulemusel ei ilmne vastupidist, tuleb tõdeda, et seega on heastatud DD õiguse – mis on sätestatud direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 1 – viibida kohtulikult arutelul rikkumine.
- 40 Teiseks tuleb meenutada, et direktiivi 2013/48 artikli 3 lõikes 1 kehtestatakse aluspõhimõte, mille kohaselt on kahtlustataval ja süüdistataval õigus kaitsjale nii pika aja jooksul ja sellisel viisil, mis võimaldab neil kasutada oma kaitseõigusi otstarbekalt ja tõhusalt (vt selle kohta 12. märtsi 2020. aasta kohtuotsus VW (õigus kaitsjale kohtusse mitteilmumise korral), C-659/18, EU:C:2020:201, punkt 31).
- 41 Seoses uurimis- või tõendite kogumise toimingutega, millele see õigus kehtib, on direktiivi 2013/48 artikli 3 lõike 3 punktis c ette nähtud, et liikmesriigid tagavad, et kahtlustataval või süüdistataval isikul on õigus vähemalt sellele, et tema kaitsja viibiks äratundmiseks esitamise, vastastamise ja uurimiseksperimentide juures.
- 42 Lisaks on oluline meenutada, et direktiivi 2013/48 artikli 1 kohaselt sätestatakse direktiivis miinimumeeskirjad, mis käsitlevad muu hulgas kriminaalmenetluse raames kahtlustatava või süüdistatava isiku õigust kaitsjale.
- 43 Direktiivi põhjenduses 54 on märgitud, et kuivõrd direktiiviga kehtestatakse üksnes miinimumeeskirjad, võivad liikmesriigid direktiivis sätestatud õigusi laiendada, selleks et tagada kõrgem kaitse tase.
- 44 Direktiivi 2013/48 artikli 3 lõike 3 punkti c sõnastuse kohaselt võivad liikmesriigid seega laiendada kahtlustatava või süüdistatava õigust kaitsja osalemisele uurimis- või tõendite kogumise toimingute sooritamisel muudele toimingutele, näiteks süüdistuse poole tunnistaja ülekuulamisele kriminaalkohtus.

- 45 Niisugustel asjaoludel tuleb aga tõdeda, et võttes arvesse õiglase kohtumenetluse aluspõhimõtteid, mis on esitatud käesoleva kohtuotsuse punktides 35–38, võib süüdistatava kaitseõiguste teostamist pidada otstarbekaks ja tõhusaks, kui olukorras, kus süüdistuse poole tunnistaja kuulati kriminaalkohtus üle ilma süüdistatava kaitsja kohalviibimiseta tema tahtest sõltumatutel põhjustel, oli kõnealusel kaitsjal võimalus täiendada ülekuulamise käigus vabalt seda tunnistajat küsitleda selle ülekuulamise protokollil alusel, mis viidi läbi ilma tema kohalviibimiseta. Seega ei ole vaja tervikuna korrata ülekuulamist, mis toimus ilma tema kohalviibimiseta.
- 46 Eespool toodut arvestades tuleb esitatud eelotsuse küsimustele vastata, et direktiivi 2016/343 artikli 8 lõiget 1 ja direktiivi 2013/48 artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui liikmesriigi kohus peab selleks, et tagada süüdistatava õigus viibida kohtulikult arutelul ja õigus kaitsjale, süüdistuse poole tunnistaja täiendavalt üle kuulama, kuna oma tahtest sõltumatutel põhjustel ei saanud süüdistatav ja tema kaitsja osaleda selle tunnistaja eelmisel ülekuulamisel, siis on piisav, et süüdistatav ja tema kaitsja saavad seda tunnistajat vabalt küsitleda, tingimusel et enne täiendavat ülekuulamist on süüdistatavale ja tema kaitsjale edastatud koopia sama tunnistaja eelmise ülekuulamise protokollist. Neil asjaoludel ei ole vaja tervikuna korrata ülekuulamist, mis toimus ilma süüdistatava ja tema kaitsja kohalviibimiseta, tuues endaga kaasa ülekuulamisel sooritatud menetlustoimingute kehtetuse.

Kohtukulud

- 47 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kaheksas koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süüdistatava presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikult arutelul, artikli 8 lõiget 1 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2013. aasta direktiivi 2013/48/EL, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega, artikli 3 lõiget 1

tuleb tõlgendada nii, et

kui liikmesriigi kohus peab selleks, et tagada süüdistatava õigus viibida kohtulikult arutelul ja õigus kaitsjale, süüdistuse poole tunnistaja täiendavalt üle kuulama, kuna oma tahtest sõltumatutel põhjustel ei saanud süüdistatav ja tema kaitsja osaleda selle tunnistaja eelmisel ülekuulamisel, siis on piisav, et süüdistatav ja tema kaitsja saavad seda tunnistajat vabalt küsitleda, tingimusel et enne täiendavat ülekuulamist on süüdistatavale ja tema kaitsjale edastatud koopia sama tunnistaja eelmise ülekuulamise protokollist. Neil asjaoludel ei ole vaja tervikuna korrata ülekuulamist, mis toimus ilma süüdistatava ja tema kaitsja kohalviibimiseta, tuues endaga kaasa ülekuulamisel sooritatud menetlustoimingute kehtetuse.

Allkirjad